

SLOVENCIMED VOJNAMA- 1918-1941

DRŽAVA SHS IN KRALJEVINA SHS

<https://www.youtube.com/watch?v=AMUFJNLC3Rc>

Slovenci pred 1. svet vojno (1878-1914)

RAZPAD AVSTRO – OGRSKE, KAM PA MI, SLOVENCİ?

Brez države, mali narod, s kom se povezati?

Kaj misli Ivan Cankar o povezovanju z drugimi Slovani?

Ivan Cankar je imel v Ljubljani predavanje z naslovom. « Slovenci in Jugoslovani». Cankar je okrcal uradno A-O politiko, pa tudi jugoslovansko idejo.

Politično jugoslovanstvo je ostro ločil od kulturnega. Svoje poglede je najbolj jasno izrazil z besedami: „*Po krvi smo bratje, po jeziku vsaj bratranci, po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu ali goriški viničar furlanskemu.*“

Slovinci in »Jugoslovani«

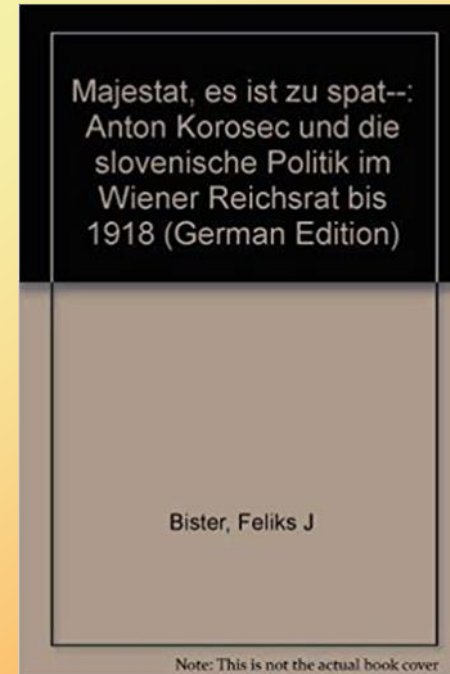
Ivan Cankar (1876-1918) je bil najpomembnejši pozatelj slovenske moderne, obenem pa eden redkih izobražencev svojega časa, ki je jasno povedal, da so si »Jugoslovani« - Slovenci, Hrvati in Srbi - zaradi različne zgodovine kulturno in duhovno zelo različni.

V predavanju *Slovinci in Jugoslovani*, ki ga je imel leta 1913 v Ljubljani, je tudi opozoril, da bodo južnoslovanski narodi, če se bodo kdaj združili v skupno državo, mirno lahko živeli skupaj le, če se bodo medsebojno spoštovali in bo vsak od njih ohranil svojo samozavest. Leta 1918, po razpadu Avstro-Ogrske in po prvi svetovni vojni, ko je nastala prva jugoslovanska država, so na njenem meju in hrušču nastali različni...

Slovenci med 1. svetovno vojno

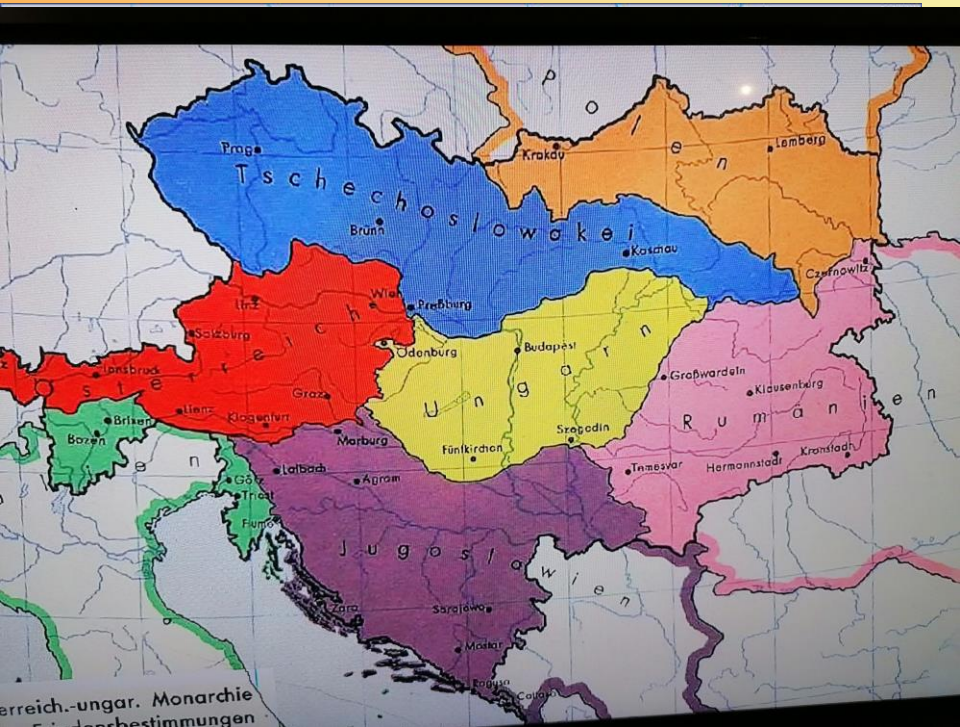
- Še vedno pod A-0, za njo tudi umirali.
- Nepriznani kot narod, brez univerze, nemščina v javnem življenju in šolah, 800 let.
- Del Slo. še vedno s Hrvati upa na **trializem**, 3 enoto **južnih Slovanov v A-O**.
- Jugoslovanske ideje in **neoslavizem** o večji povezanosti s Slovani **Hrvati in Srbi**:
- Ob razpadu A-0 skoraj pristane in ponudi **trializem**, vendar Anton Korošec odgovori
» **Ihre Majestät, es ist zu spät...**«:
- Anton Korošec und die slovenische Politik im Wiener Reichsrat bis 1918.

DRŽAVA SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV

v Sloveniji smo 1918 živeli Slovenci
na Hrvškem Hrvatje in nekaj Srbov

V Bosni: 1/3 Srbov, 17 % Hrvatov in 43 % Bošnjakov, muslimanov
ISTI PROBLEM V JUGOSLAVIJI 1991 in vojna v Bosni.

Država Slovencev Hrvatov in Srbov

- Slovenski politiki so avg.1918 v Lj. **ustanovili Narodni svet v Lj.**, ki je bil politično predstavništvo južnih Slovanov v A-O in je v Zg. 29.10.1918 prekinil vse stike z A-O in razglasil
- nastanek **Države Slovencev, Hrvatov in Srbov**. (južnoslovanski narodi v A-O, rumeni del). Predsednik Anton Korošec. **Težave** :
- **Država ni bila mednarodno priznana.**
- **Italija je zasedla zah. del Slo., Istro, Dalmacijo.**
- **Ni imela vojske, vojska je temeljila na prostovoljcih**
- **Srbski politiki so propagirali združitev s Srbijo** ker je veliko Srbov živelo v Bosni. .

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ali „iz dežja pod kap“

- K SHS je nastala „na hitro“. Propagirali so jo nosilci velikosrbskih idej in srbsko meščanstvo in si zavzemali za centralistično vodenje in monarhijo, kraljevino.
- Uredili so celo, da delegacija Narodnega sveta iz Zg. in Lj., ki je bila na posvetu v Ženevi in si je prizadevala za republiko, ni pravočasno dobila viz, pred 1.12.1918 za v Bg.
- K-SHS je nastala iz **Države Slovencev, Hrvatov in Srbov** z združitvijo **Kraljevine Srbije 1. 12. 1918**.
- V Zg. so bile zato 2.12. demonstracije, proti K-SHS.
- **Makedonci, Muslimani in Albanci** niso bili priznani kot narod že na začetku, bilo je podobno kot v A-O.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev

<https://www.youtube.com/watch?v=AMUFJNLC3Rc>

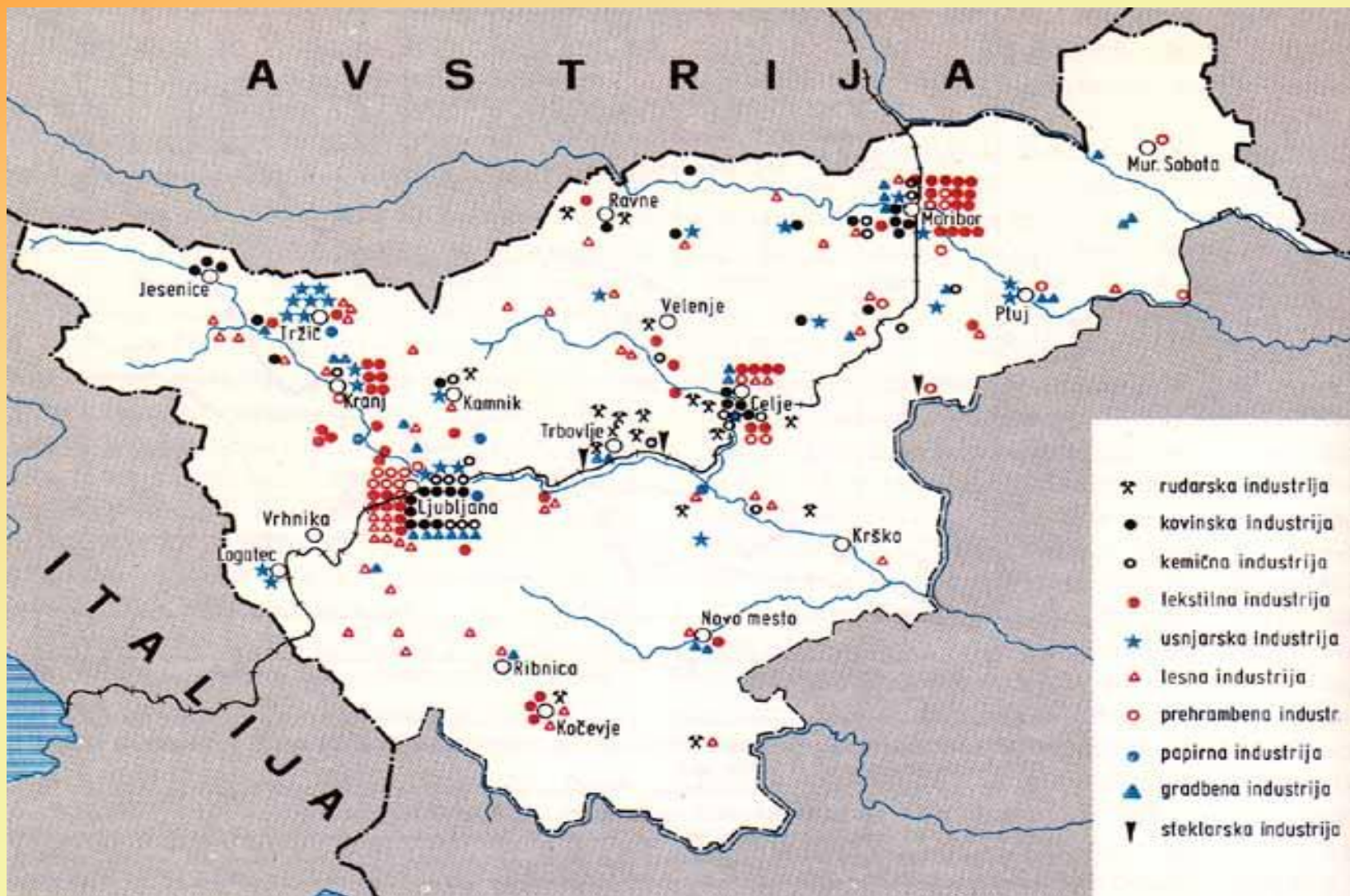

- K-SHS je nastala „na hitro“ iz **Države Slovencev, Hrvatov in Srbov** z združitvijo **Kraljevine Srbije** **1.12.1918**.
- Bila je nedemokratska monarhija s prevlado Srbov. Srbi niso imeli posluha za federacijo in republiko.
- Vidovdanska ustava 1921 je dovolila **politične stranke**, ki so bile **avtonomistične (slo., hrv.)** in **centralistične (srbske)**.
- **Nasprotja so povzročila streljanje v parlamentu v Bg. in uvedba diktature, 6.1. 1929, ki**
je državo preimenovana v **Kraljevino Jugoslavijo**, obdobje diktature, politične stranke ukinjene
„en kralj, ena država, en narod, en jezik“= unitarizem,(srbski)
Težave: narodnostno, versko, gospodarsko vprašanje

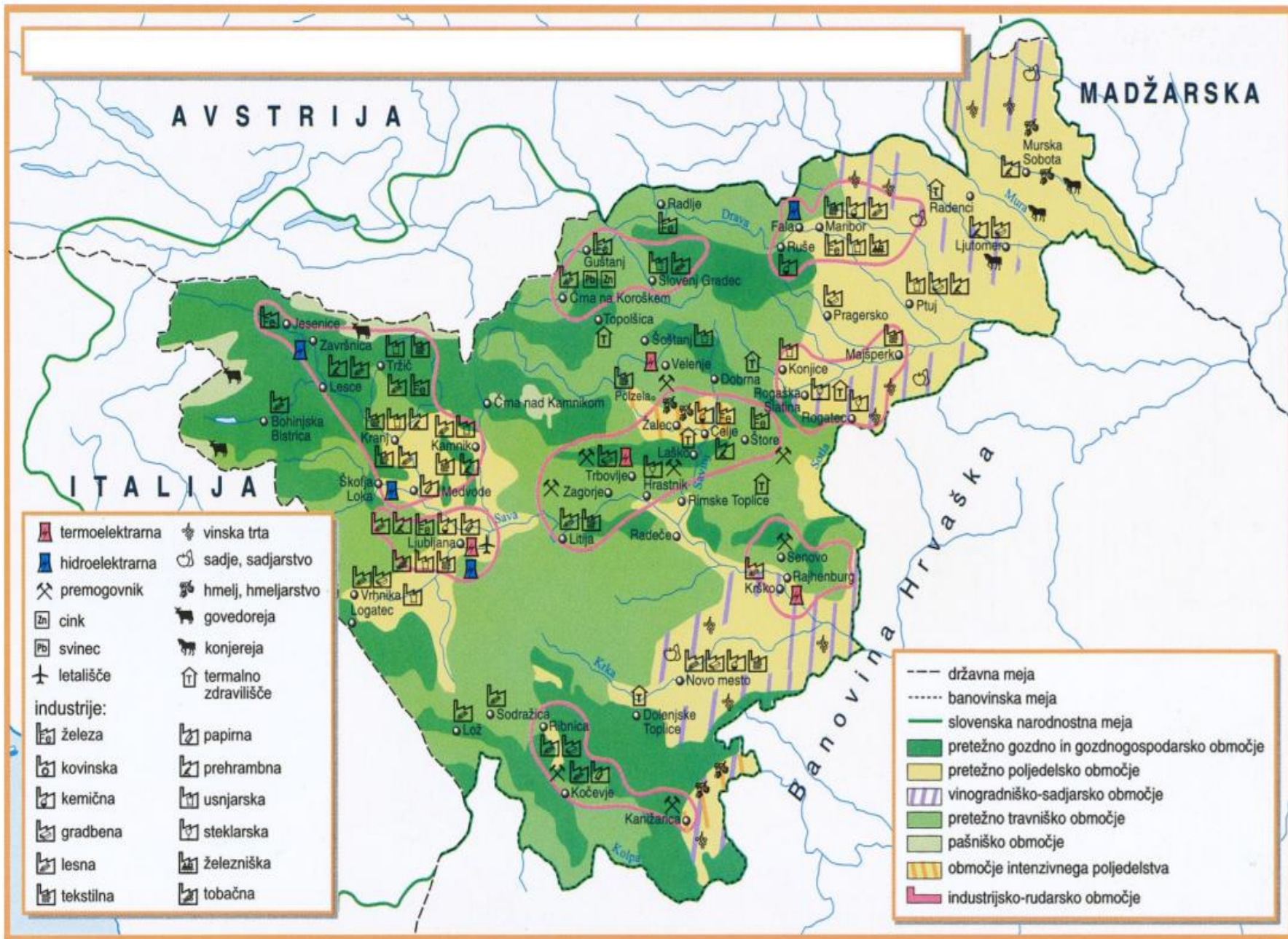
Slika 3: Pismenost prebivalstva Kraljevine Jugoslavije leta 1931

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 175. Nova revija. Ljubljana, 2011)

- x rudarska industrija
- kovinska industrija
- kemična industrija
- tekstilna industrija
- ★ usnjarska industrija
- ▲ lesna industrija
- prehrabena industr.
- papirna industrija
- ▲ gradbena industrija
- ▼ steklarska industrija

Slika 2: Slovensko gospodarstvo pred drugo svetovno vojno

- 1934 kralja Aleksandra ubijejo v Marseillu. (podpora ustaškim Hrvatom, ki so želeli šibko YU).
- **Hrvati** so želeli **banovino Hrvaško**, ki je zajemala del BIH.
- Srbski „lobi“ na čelu s pravoslavno cerkvijo se ni mogel sprijazniti s Katoliško Hrvaško.
- Vlada YU pristopi k trojnemu paktu, 27.3. 1941 (mislili so, da se bodo vojni izognili), demonstracije v podpori VB 3.4. 1941, Napad na Jugoslavijo 6.4. 1941.
- 10.4 v Zg. ustanovili NDH. Kralj Peter pobegne v VB.

Axis / fascist occupation and partition of Yugoslavia in World War II (as of 1941)

- Internationally recognized borders
- - - Illegal Axis / fascist borders in occupied Yugoslavia

KRALJ PETAR I. KARADORĐEVIĆ

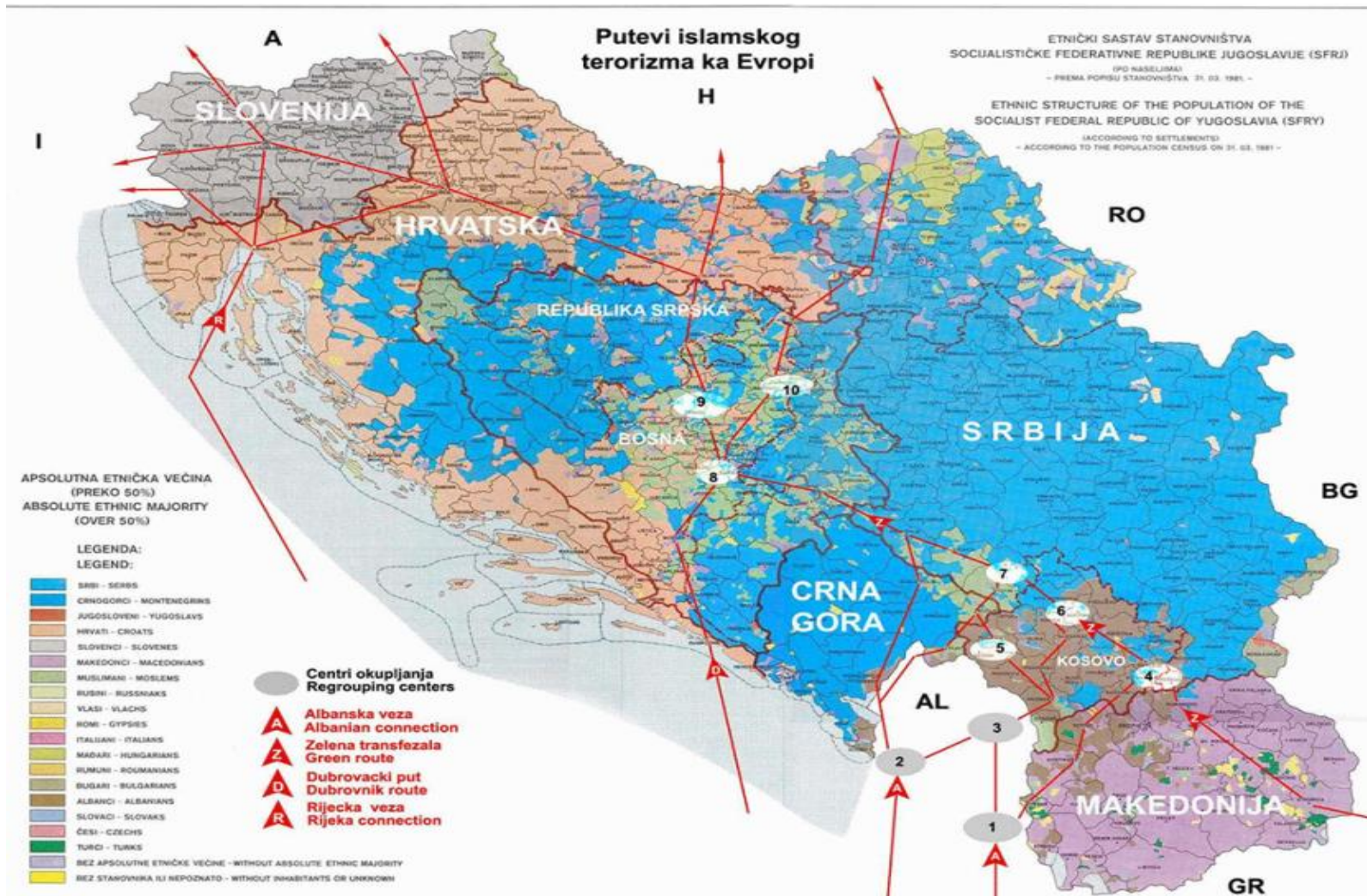
REGENT ALEKSANDAR
KARADORĐEVIĆ

Kraljevina Jugoslavija 1918-1941

Nacionalna struktura Jugoslavije,

1980, 24 mio. preb, gospodarska kriza/ politična kriza,
 razpad, vojna..., 6 narodov, 8 manjšin,

Boji za slovenske meje

- **Zahodna meja (se rešuje po diplomatski poti)**
- Velike sile so v skladu z Londonskim sporazumom 1915, podpirale Italijo.
- V Italijanskem mestu **Rapallo so 1920** podpisali neugodno pogodbo za Slovence in Hrvate.
- 500.000 Slovencev in Hrvatov pod Italijo.
- Italijanizacija, **fašizem**, iredentizem- (želje po Istri, Dalmaciji, Z Slo.), etnocid, nasilje nad Slovenci, požgejo narodni dom.
- **Meja poteka po črti: Peč, Triglav, Planina, Snežnik, Kvarner, Reka.**
- Od 24.000 km² ozemlja, na katerem so živeli Slovenci, je 1920 obsegalo le 16.000 km², danes 20.000 km².

MEJA Z AVSTRIJO

**MEJA Z
MADŽARSKO**

**MEJA Z
ITALIJO**

Zemljevid prikazuje sporna mejna ozemlja ob nastanku Države SHS (1918).

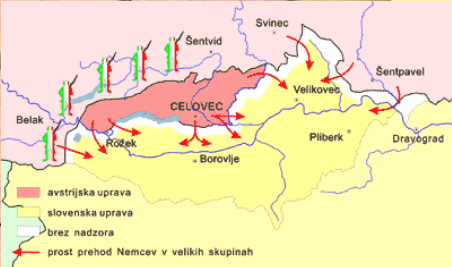
Boji za zahodno mejo

*»Že 11. februarja je bila naša delegacija ponudila razsodbo v sporu z Italijo prezidentu Wilsonu, kar so seveda Italijani odbili. Ko je Wilson sredi februarja odpotoval za mesec dni domov v Ameriko, so Italijani ta čas dobili na svojo stran Clemenceauja. Sprejeli so njegovo stališče, da se Avstrija ne sme združiti z Nemčijo; tega se je Clemenceau najbolj bal in zato se ni upiral italijanskim zahtevam. Primorsko smo s tem prav za prav že izgubili.«
(Silvo Kranjc, Slovenci v Jugoslaviji: Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Jugoslavije, Ljubljana, 1939)*

Po dolgotrajnih pogajanjih sta **novembra 1920** Kraljevina Italija in Kraljevina SHS podpisali **rapalsko pogodbo**.

Italiji priključeno ozemlje so poimenovali Venezia Giulia – **Julijska krajina**.

- meja, ki jo je Italija zahtevala od Avstrije 1915
- meja po londonskem dogovoru
- italijanska zasedbena črta 1918
- Wilsonov predlog meje po memorandumu 12.11.1919
- meja po rapalski pogodbi 1920
- stara državna meja (Italija pred vojno)
- plebiscitna cona A
- plebiscitna cona B
- kraljevina SHS
- Reška država

Slovenci pod Italijo

- **Slovenci v zamejstvu, 30 % Slovencev pod Italijo.**
- Italijanski **nacionalizem**, irredenta Italia, **fašizem**, rasizem do Slovanskega prebivalstva, etnocid, izpostavljene predvsem Goriška, Trst, Istra, Benečija.
- TIGR in 1930 Bazoviške žrtve.
- Avstrija, do anschlusa 1938 nekaj slo časopisov, šol, organizacij.

**QUI SI PARLA
SOLTANTO
ITALIANO**

Deset plebiscitnih zapovedi za Slovence

1. Veruj v našo zmago!
2. Ne zabavljaj po nemarnem na Jugoslavijo, ki te je odrešila!
3. Posvečuj vse svoje moči plebiscitnemu delu!
4. Spoštuj svoj materin jezik, da boš na svoji zemlji svoj gospod, ne pa nemški hlapec!
5. Ne ubijaj sebe in svojih potomcev z glasovanjem za Nemce!
6. Ne prešustuj s propalo Avstrijo!
7. Ne daj si ukrasti slovenske koroške zemlje!
8. Ne brigaj se za lažnjive obljube in prazne grožnje Nemcev!
9. Ne želi Celovca, ker pride sam k nam!
10. Ne želi nemškega bogastva, ker ga ni!

Boji za severno mejo

»Jugoslovanske čete prodirajo iz Spielfelda proti Arnovžu (Ehrenhausen), kjer so se vršile praske med jugoslovanskimi in nemškimi vojaki. Nemški častniki so takoj položili orožje, dočim se je moštvo umaknilo za 1000 m proti severu, kjer so se utaborili. Včeraj zjutraj so jih pa naše čete pognale v beg. Zgub nismo imeli nobenih.«

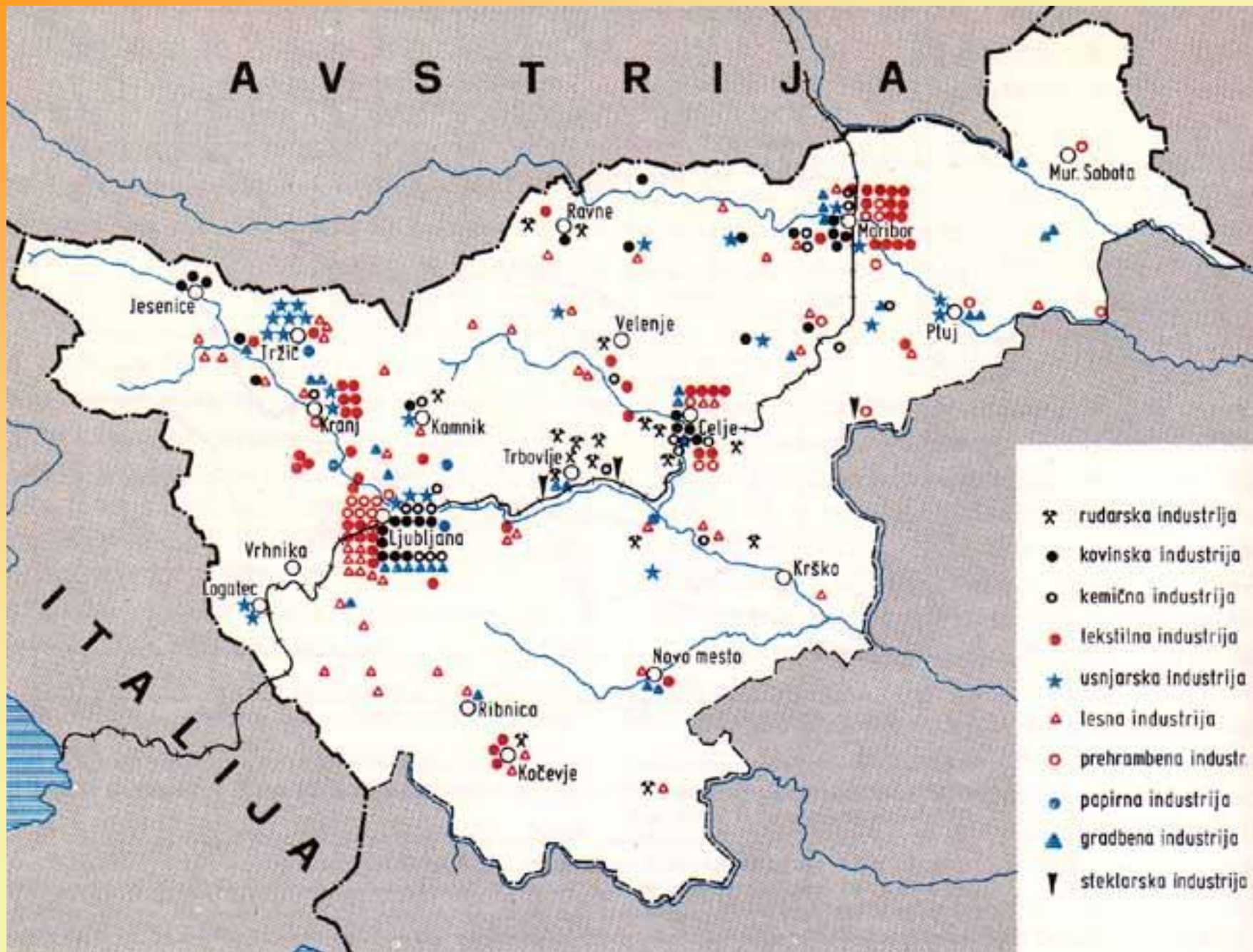
(Nemci se umikajo, Slovenec, 26. novembra 1918)

RUDOLF MAISTER
(1874–1934)

Novembra 1918 je poveljstvo vojaških sil Države SHS na severni meji prevzel **Rudolf Maister**. Z odločno vojaško akcijo mu je **na Štajerskem** uspelo zasesti Maribor in Radgono.

Zaradi številnih razmejitvenih predlogov ter narodno mešane Koroške so se na pariški mirovni konferenci odločili, da se **na Koroškem** izvede **plebiscit**, ki je potekal **10. oktobra 1920**.

Koroško so razdelili na **dve plebiscitni coni**.

Večina Korošcev v coni A se je izrekla za Avstrijo in Celovška kotlina je pripadla Avstriji.

Kraljevina SHS ali Republika Avstrija ?

Kraljevina SHS Novo nastala država, Beograd	Republika Avstrija Prej ogromno cesarstvo, Dunaj
Slab gospodarski položaj, ni bilo zaposlitev, industrije	Bolj razvito gospodarstvo
Slabi mednacionalni odnosi v kraljevini med Srbi in Hrvati, (strašili Slovence pred pravoslavno vero, srbskim jezikom, cirilico in nadvlado Srbov)	
„onstran Alp“	Navezanost na Celovec, gospodarstvo
Slaba propaganda	Boljša propaganda

RS v primerjavi z Avstrijo in EU

- 2 mio. Slovencev, 8.8 mio. Avstrijcev
- Ljubljana, 250.000, Dunaj 2 mio preb.
- dela 700.000 ljudi, več kot 50.000 v RA, 50.000 minimalna plača

R Slovenija, EU 2004	R Avstrija EU 1996
9-10 % brezposelnost	manj kot 4 % brezposelnost
Letna vozovnica zaposlenega. Lj-Domžale 600 €.	Vsi možni prevozi z metroji, vlaki na Dunaju in okolici 365 €
• Siva ekonomija 23-27% Minimalna plača 680 €	Siva ekonomija 7 % (EU 18 %) Minimalna plača 1500 €

Kulturna dejavnost Slovencev v Kraljevini Jugoslaviji

- Slovenci do 1918 nismo imeli svoje države, nacionalni boj je pomenil **boj za jezik in kulturo**,
- Jugoslavija je omogočala dokončno **uveljavitev slovenščine**. Narodna vlada v Lj je takoj po razpadu A-O uvedla slovenščino kot obvezen učni jezik, 1919.
- Edina **slovenska gimnazija** je bila škofijska, Šentvid nad Lj, 1905.
- **1919 univerza v Ljubljani**. (23.7.)
- Državno gledališče v Lj. 1920, Mb. 1922. MB in CE 65% nemškega meščanstva, ki so živeli v vilah, delavci (Slo) pa v kletih, podstrehah,...
- Stalna razstava Narodne galerije in Radio Ljubljana 1928.
- SAZU 1938, NUK 1941.
- 1930 že 65 kinematografov.

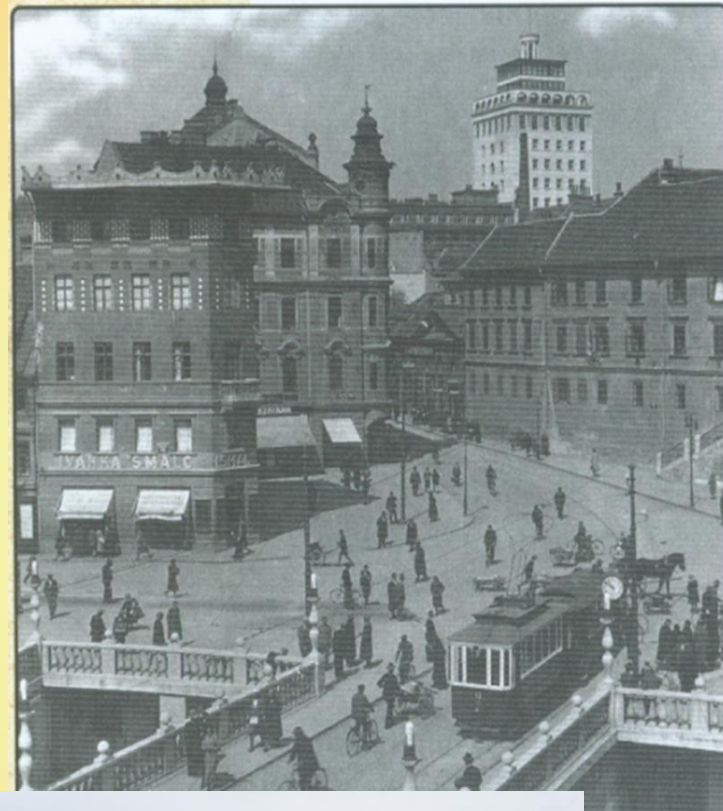
Razvoj industrije in delavstva

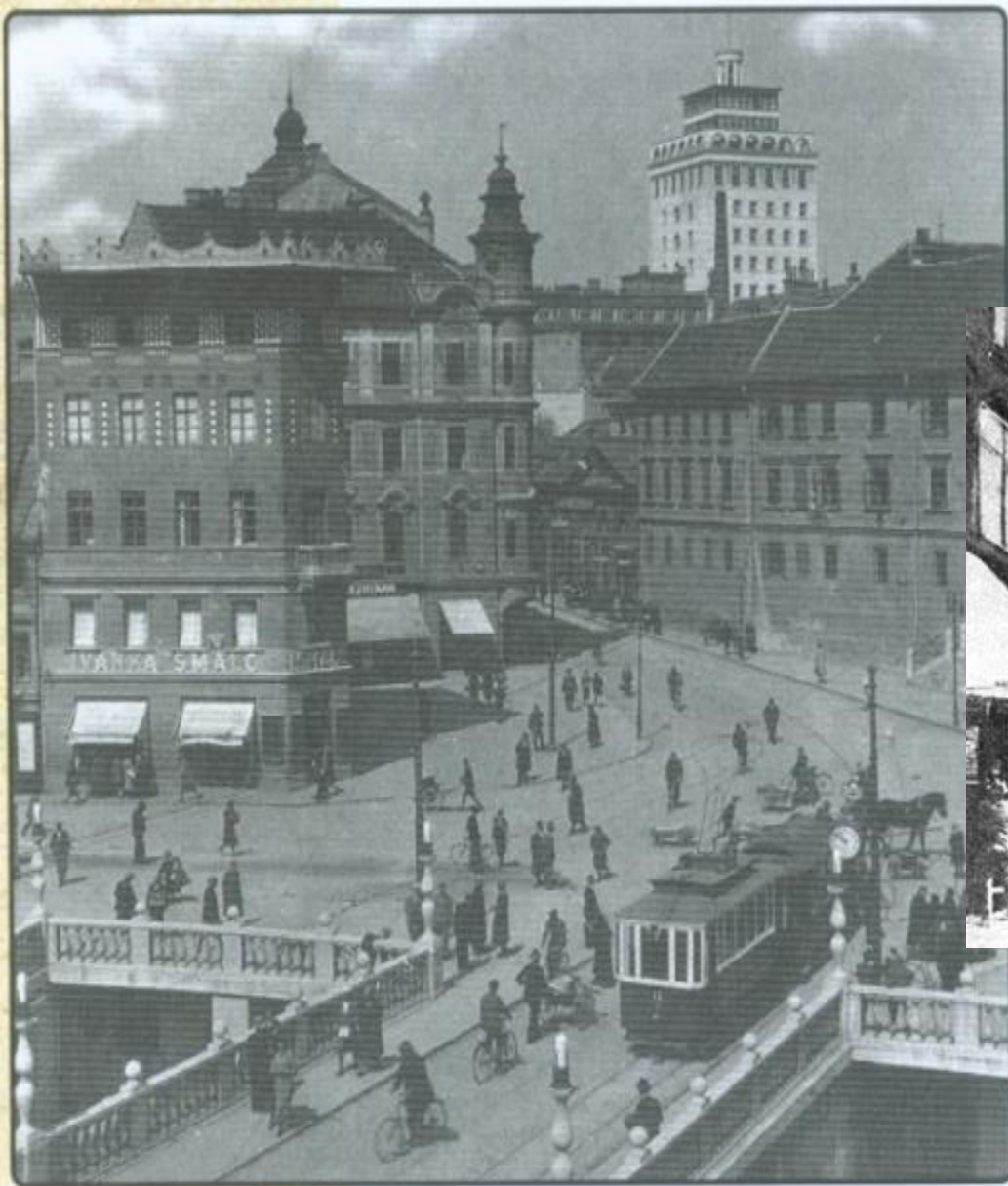
uvaden 8 urni delavnik

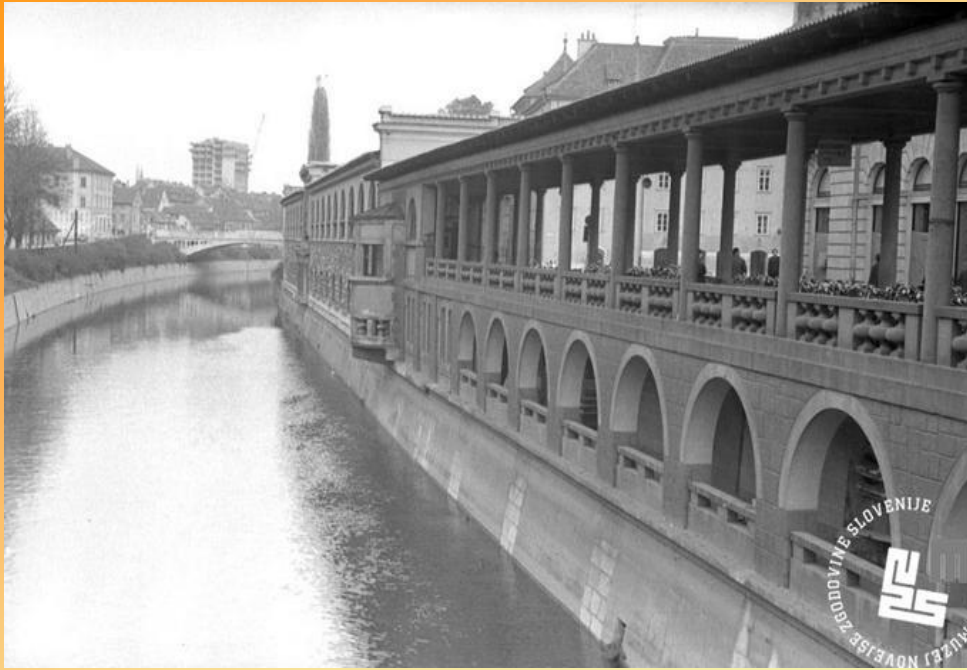
- Slab zaslužek
- Stavke
- Železnice
- Telefoni v mestih
- Tuji lastniki tovarn; Ne.
- 65% meščanstva Mb, Ce nemškega, v vilah,
- Slo. delavci na podstrehah, klet

Betoniranje dna Ljubljane in Plečnik uredi Ljubljano med vojnama

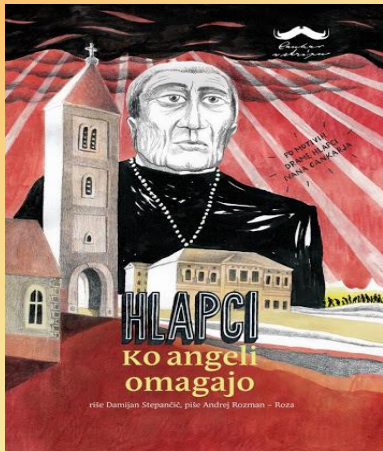

Življenje Slovencev med vojnama

Bogati meščani in Nemci, Nekaj bogatih gruntarjev, Cerkev

- Izkoriščajo revne delavce, hlapce, kmete brez vsega. Z njimi ravnajo po svoji volji.

Revni delavci, revni kmetje

- V tistem času so mogočni kmetje postajali kapitalisti, kar je na podeželju povzročilo revščino. **Kralj na Betajnovi, 1901.** Bogati trgovci, gostilničarji so revnim kmetom posojali denar za visoke obresti. V mestih so izkoriščali delavce

